

~~VII c~~
~~L $\frac{34}{178}$~~ ~~V b~~ m/f -

[Kruglevskis, Aleksandrs, prof.]

Rokraksta vietā

TIESĪBU ATTĪSTĪBAS TEORIJA [prof. Kruglevskis]

1940

34

1953

✓

L. V. B.
№ ..... In. 373-390

ZINĀTŅU IEDALIJUMS

Zinātnes sadalas teoretiskās un praktiskās zinātnēs. Teoretiskā zinātne proklamē lietu pastāvēšanu. Tai raksturīga faktu konstatēšana. Praktiskās zinātnes balstas uz teoretiskajām jeb tīrajām zinātnēm. Tās raksturo praktisko padomu došana (piem. Tev nebūs zagst).

Teoretiskās zinātnes sadalas

Teoretiskās zinātnēs

šaurākā nozīmē

(Tās runā par faktu klasēm un par dabas faktiem.

Piem. tiesību teorija)

Individualās zinātnēs

(Tās veltī uzmanību individualiem priekšmetiem)

Deskriptīvās zinātnēs

Deskriptīvās zinātnes raksturo aprakstīšana. Tās apraksta stāvokli, kas pašlaik piemīt kādam priekšmetam. (Anglijas konstitucionalās tiesības).

Vēsturiskās zinātnēs

Vēsturiskās zinātnes rāda, kas notiek ar kādu priekšmetu vēsturē (Romiešu tiesību vēsture).

Praktiskās zinātnes sadalas

Normatīvās zinātnēs

Normatīvām zinātnēm raksturīga pašvērtība un zinātniska nepamatotība. Normatīvas ir valsts tiesības, kriminaltiesības un citas.

Oportuiskās zinātnēs

(Techniskās zinātnes). Techniskām zinātnēm raksturīgs pamatojums. Tās stipras ir tikai tik tāl, cik tās pamatotas. Oportuiskā zinātne ir piem. tiesību politika

Oportuiskās zinātnes zinātniski pamatotas

Oportuiskās zinātnes bez zinātniska pamatojuma.

Ar pasauli - kosmu, universu - saprot visu to kopību, kas kaut kādā veidā ir, pretēji tam, kas nekādā ziņā nav resp. esoša jeb iras visumu. Pasaule ir būtiski neaprobežota un galvenais cilvēka atzīnā nekādā ziņā pilnīgi neizsmelama. Šai neaprobežotā iras visumā izceļas atšķirīgas iras joslas, piem. skaitļu, telpas veidojumu, dvēselisko procesu, sabiedrisko notikumu, dzīvnieku, augu u.t.t. Par katru no šīm joslām iespējama atsevišķa zinātne, kas saucas specialzinātne, tāpēc ka tās uzdevums pētīt tikai vienu universu joslu visā tās atšķirībā no pārējām joslām. Sakarā ar to kļūst saprotams, ka zinātņu starpā atrodas tādas zinātnes, kā aritmetika par skaitļiem, geometrija par telpas veidojumiem u.t.t. Lai cik liela būtu pasaules atsevišķo iras joslu atšķirība, tā nenozīmē to atdalotību. Pasaule kā veselais ir nedalāma. Nav tādas varas, kas spētu kādu iras joslu izcelt no pasaules kopsakara un nostādīt ārpus pasaules. Atsevišķo iras joslu izcelšana notiek nevis pašā irā, bet atzīnā par šo

iru. Tādēļ jāsargas sajaukt izšķiršanu (distinctio) no atdalīšanas (isolatio). Piem., nav tāda spēka, kas varētu atdalīt krāsu no izplatības; katra krāsa vienmēr ir telpā kaut kā izplatīta. Atziņā var gan domāt krāsainību atsevišķi no izplatības; iespējamās pat zinātnes par izplatību (geometrija) un par krāsām (fizilogiskā fizika). Pastāv 2 galvenās iras joslas:

nedzīvā un
dzīvā,

Jeb dzīvā daba kā pretstats nedzīvai dabai. Starpība ir tā, ka nedzīvai dabai ir autonoma pastāvēšana (akmens pastāv, eksistē bez citu palīdzības). Dzīvai dabai ir raksturīga neautonoma pastāvēšana. Dzīvā daba saņem vielas no ārpusē un atdo arī kādas vielas uz ārpusi. Šeit norisinās vielu apmaiņa. Tas raksturīgi novērojams elpošanā. Dzīvai dabai, lai nodrošinātu pastāvēšanu, jābūt aktīvai. Tā pastāv kā pie augiem, tā dzīvniekiem; tikai pie augiem šī izpausme attādās kā pie dzīvniekiem. Lugu darbība, kā liekas, notiek bez kādiem iekšējiem brīdinājumiem - dvēseles tiem nav. Dzīvnieku aktivitāte notiek uz iekšējo brīdinājumu pamata. Iekšējie impulsi tiem nosaka, ka jādara tas un tas. Tā tad dzīvnieku dzīve sarežģītāka kā augu. Arī cilvēku dzīvē instinkti - emocijas producē aktus, kas nodrošina cilvēku dzīvi. Bez šīm, katram cilvēkam un dzīvniekam individualām emocijām, var būt arī sabiedriskas emocijas. Sabiedriskās emocijas pie dzīvniekiem var būt plašākas un šaurākas. Tas atkarājas no sabiedrības locekļu skaita. Tādā mazā sabiedrībā dzīvo piem. tīgeri. Bet ir arī dzīvnieku sabiedrības, kuru locekļu skaits liels (skudras, bites).

Visiem dzīvniekiem sabiedriskās emocijas tiek pārdzīvotas enerģiskāki, vienalga, vai jārūpējas par sevi vai citiem. Viņu nostāja abos gadījumos vienāda. Cilvēku sabiedrībā pastāv dualisms. Šeit galveno lomu spēlē egoistiskās emocijas. Sakarā ar to rodas jautājums, kāpēc tiesiskie elementi sastopami pie cilvēkiem nevis dzīvniekiem. Lai to iztīrītu, īsumā jāiepazīstas arī ar moderno psihologiju.

Modernā psihologija sadalās:

1. pieredze

- a) priekšstati,
- b) sajūtas.

Pieredze ir intelektuāla mūsu dzīves puse. Sajūtas ir redzes, dzirdes pārdzīvojumi. Priekšstati ir gleznas, ar kuriem varam orientēties apstākļos, kādi pašlaik nav.

2. jūšana (tīksme, netīksme, prieks). Jūšana un pieredze ir pasīvi pārdzīvojumi, aktivitātes šeit nav.

3. griba. Griba ir aktīvais pārdzīvojums.

Šie sadalījumi nav pilnīgi. Pēc prof. PETRAŽICKA ir arī ceturtais iedalījums. Ir momenti, kuri psiholoģijā nav izskaidrojami (piem. izsalkums). Daži zinātnieki domā, ka tās ir negatīvas īpašības, tomēr šeit nekā negatīva nav. PETRAŽICKIS tos sauc par emocijām, kam divējāda daba - ir pasīva, ir aktīva. Šis atklājums dod saprast to dzīvnieku psiholoģiju, kas jo maz attīstīti. (Lai būtu pieredze, vajadzīgi attiecīgi organi - ausis, acis u.t.t.). Bet ir dzīvnieki, kam ir tik elementāra konstrukcija, ka nevar runāt par šiem orgāniem. Jūšanas nav maz attīstītiem dzīvniekiem. Griba piemīt vienīgi cilvēkiem, pat pie visiem cilvēkiem to neredzam (bērni). (Par cilvēku, kas

nolēmis ko izdarīt un arī izdara. Šeit redzama īsta griba).

Emocijas nodrošina dzīvo būtņu darbību katrā viņu attīstības stadijā. Emociju ir ļoti daudz. Bieži vien emocijas nav redzamas. Bet ja emocijas prasība netiek izpildīta, tad emocijas paliek energiskākas, stiprākas un līdz ar to novērojamas. Ir divi emociju veidi. Vienas, kas nodrošinātas ar attiecīgu darbību (piem. mūsu organisms piemērots noteiktam darbam. Tās ir tīri bioloģiskas emocijas - apetīte rodas, kad dzird ēdienu sagatavošanu virtuvē, oža strādā, kad ieraugam ēdienu; tā cilvēks sagatavojas bārības uzņemšanai. To sagatavo emocijas. Ari dusmu emocijas nodrošinātas ar zobu sakošanu un roku savilkšanos. Otras emocijas, ir emocijas, kas tiek pārdzīvotas kopā ar priekšstatiem (brīvas emocijas, ja grib kaut ko darīt, tad izdara; ja negrib, nedara). Tad vēl ir tādas, no kā nevar tik brīvi atteikties (slims koleģis prasa no mums palīdzību, tad nevaram tik brīvi atteiktiesm jo te lomu ņem arī etiskās emocijas.

Etiskās emocijas labi redzamas konfliktu gadījumos starp divām emocijām; starp vienkāršu un etisku emociju (piem., ja bērnam aizliegts saldumus ņemt, viņš tomēr kādreiz grib tos paņemt, tuvojoties saldumiem etiskās emocijas strādā arvien stiprāk). Ja darīšana ar psihiskām lietām, tad grūti tās parādīt. Varam pieliekt tikai introspektīvo metodi. Kad mums etiskie pārdzīvojumi, tad mums liekas, ka mūsos ir kāda augstāka būte. (Dieva balss, dabas balss. Kants runā par psiholoģisko dubultnieku). Latvieši, runājot par etiskiem pārdzīvojumiem, runā par sirdsapziņu. Citām tautām citādi apzīmējumi, piem. vāciešiem - Gewiss, latīņiem - cum scientiae.

Kad pārdzīvojam etiskos pārdzīvojumus, mums liekas, ka ir kāds faktors, kas kavē mūsu gribu. Etiskie pārdzīvojumi uzliek noteiktus pienākumus, šaista mūsu garu. Etiskās parādības sadalās 2 daļās:

1. morāles
2. tiesības.

Abām šīm raksturīgi pienākums. Tie var būt moraliski un tiesiski. Ja redzam divus ubagus, tad varam naudu dot kuram gribam - brīva izvēle. Kad darīšana ar juridiskām normām, tad lieta citāda. Ja mums būtu jāmaksā ormanim 50 sant., un vairāk naudas mums nebūtu, tad jādod tie 50 sant. ormanim, ne kādam ubagam, lai arī tam tie būtu daudz vajadzīgāki.

Morālei ir vieta socioloģijā, bet tiesībām tomēr šeit svarīgāka vieta. "Esiet pilnīgi, cik pilnīgi ir jūsu Tēvs debesīs". Morāle prasa vairāk par minimumu. Tiesības prasa tikai minimumu.

SABIEDRĪBAS PAMATI

Atsevišķas sabiedrības viena ar otru saskaras. Jādomā par kaimiņiem. Pastāv aizstāvēšanās problēma un arī ekonomiskā problēma iegūt no kaimiņa labumus. Nav tādas sabiedrības, kas būt aūtarta. Tā var rasties starp atsevišķām sabiedrībām konflikts. Kara iemesls ir ekonomiskās attiecības. Vajadzīgs iegūt labumus no kaimiņa, ko var iegūt tirdzniecībā un arī ar varu. Tādēļ jābūt aizstāvēšanās problēmai. Tas pieved pie trešām prasībām - pie politiskām prasībām - dibināt valsts varu.

Atsevišķiem indivīdiem starptautiski nav iespējams nekā darīt. Tādēļ vajadzīgs, lai būtu centralais orgāns, kam pakļautos atse-

višķie indivīdi. Tipiskus stāvokļus var paredzēt tiesības (lai nebūtu zagšana u.t.t.). Valsts varai ir darīšanas ar iekšējām sabiedrības lietām (etiku, ekonomiju). Pie etikas prasībām pieder piem. prasība sodīt noziedzniekus - tā pieder valsts varai. Tāpat valsts vara modernos laikos attiecas arī uz ekonomiju.

Ārējām sabiedrības lietām arī darīšana ar valsts varu. Tagad visus starptautiskos saimnieciskos konfliktus cenšas nokārtot starptautiskā tirdzniecība. Bieži tomēr jākaro, lai aizstāvētu savas intereses, jālieto bruņotais spēks. Tāpat karš izceļas, ja kāda cita sabiedrība neizpilda otras sabiedrības prasības. Kari atspoguļo arī iekšējās lietas.

Prasības var sadalīt

etiskās

politiskās

ekonomiskās

Dzīves sākumi. Dzīves sākums jūrā. Tomēr arvien plašāks paliek tas lauks, kur var dzīvot dzīvas būtes. Pirmie dzīvnieki sastopami litoranā 400 m dziļumā - tur saules stari dod iespējami augiem apsorbēt oglekli. Dziļumos augi dažādās krāsās, jo ar tām attiecīgi var apsorbēt oglekli. Litoranā mīksts klimats. Okeana ūdens temperatūra krīt līdz -2° . Tagad visi dzīvnieki ir litoranas dzīvnieku pēcnācēji. Neapdzīvotas paliek sauszemes un jūras dibens. Tos sāk apdzīvot geoloģiskajos viduslaikos. Tad bija skuju koki un rāpuļi. Terciārā laikmetā redzama dzīve arī arktikā. Dzīve jau pirms cilvēka mēdz izplatīties. To redzam no statistikas. Cilvēce paliek skaitlīgāka. Piem. varēnā antikā Roma visā savā varēnumā aptvēra tikai 40.000.000 iedzīvotāju, kamēr tagadējā Itālija viena pati aptver 56 miljonus. Kādiem līdzekļiem dzīvā daba nodrošina savu attīstību? Dzīvā daba ir aktīva un piemērota apstākļiem.

Piemērošanās nav vienāda pie visām būtēm. Starp putniem cīņa - viņi grib izolēties. Tas ir ar putniem, kas nāk no dienvidiem. Ar izolācijas palīdzību viņi veicina dzīves attīstību. Citi apvienojas - veido sabiedrības. Arī cilvēki dibina sabiedrības, lai veicinātu dzīves attīstību un varētu labāk piemēroties apstākļiem.

Cilvēciskās sabiedrības izcelšanās. RUSSO deklarē, ka cilvēku sabiedrība tika dibināta apzinīgi ar sabiedrisko līgumu. MEIJERS saka, ka vispāri nevar runāt par cilvēku sabiedrības izcelšanos tādēļ, ka sabiedrība mantota no sānciem, zveru senčiem - mērķiem, žirafēm, elefantiem. Sabiedrība ir apvieno, ir atdala, jo nav viena vispasaules sabiedrība vēl pat mūsu dienās. Pastāv ļoti daudzas mazas sabiedrības.

Starp atsevišķām sabiedrībām pastāv konkurence. Katrai sabiedrībai - valstij savas intereses. Tas redzams visā vēsturē. Pastāv karš - kā kroniska parādība. MEIJERA uzskats jākritizē, jo nevar cilvēku sabiedrība izcelties no dzīvnieku sabiedrības. Dzīvnieku bars, zaudējot vadoni, apvienojas ar citu dzīvnieku sabiedrību. Ir pat dzīvnieku 2-sugu sabiedrības, - štrauss ar žirafi dzīvo sabiedrībā. Tas notiek tādēļ, ka štrauss labi dzird, bet slikti redz, un žirafe labi redz, bet slikti dzird. Tādēļ, piemērojoties apstākļiem, tie dzīvo kopā. Zināmas paraleles var vilkt starp cilvēku un skudru sabiedrību. Tomēr nav radniecība starp cilvēkiem un skudrām. Līdzība starp cilvēkiem un skudrām ir ekonomiskās dabas. Veins skudru pūznis dienā salaupa 100.000 kukaiņu. Tās ir lielas ekonomiskas grūtības - rodas cī-

na eksistences dēļ. Rodas jautājums, vai bija laiki, kad nebija tiesības? Šī teze prasa,

1. lai pierādītu, ka bija laiki, kad cilvēki nepazīna konkurenci sabiedrību starpā,
2. kad notika lūzums.

Pirmo jautājumu nevar iztīrīt ar vēstures palīdzību. Aizvēsturi - arhailogiju - arī grūti izlietot, jo tā runā vairāk par materiāli kulturaliem priekšmetiem. Piemēram, šķēps var nodēt ir cīņai, ir medībām. Izlietot varētu (pēc KRUGĻEVSKA) lingvistiku - valodniecību. Ir daudz kopēju vārdu daudzām tautām.

Māte = Mutter, maķ, māter, mattā, mother.

Šiem vārdiem liela līdzība - fonetiski identiski vārdi. Tie nepārpilda visu valodu. Tas ir svarīgi arī sociologam, jo ir

1. fonetiski identiski vārdi un
2. vārdi, kas nav fonetiski identiski.

No pirmiem vārdiem varam spriest par kulturaliem apstākļiem, kādos dzīvoja mūsu senči.

Ir divas metodes:

1. tīra lingvistika un
2. vēsturiska metode.

Bet zinātne šīs 2 metodes bieži apvieno. Tā nav tomēr tīri zinātniska metode, un arī slēdzieni nav pamatoti. Tādēļ mēs lietojam tikai lingvistisko metodi tās tīrākajā mozīmē. Vispirms apstāsimies pie vārda "tiesības". Vārds "tiesības" nav latviešu vārds. Tas ir baltu vārds (leišu valodā - teiša. Recht ir germanu vārds. Pravo - nav krievu vārds. Atrodams ne tikai pie austrumslaviem, bet arī pie vakarslaviem - poļiem, čehiem un arī dienvidslaviem - serbiem, kroaitiem. Tā tad - pravo ir slavu vārds).

Vārds "tiesības" ir vecāks nekā pašas atsevišķās tautas. Indoeiropiešiem nav šī vārda. Iespējams, ka šo vārdu aizmirsa. Tādēļ nevar apgalvot, ka indoeiropiešiem nav bijušas nedz tiesības, nedz sabiedrības. Sods - blakus termins. Itāliešu valodā - "kena", grieķu "kiena". Bet tas tagad nozīmē "cena". Tādēļ nevar runāt par to, ka sods pazīstams indoeiropiešiem. Noziedzība. Krievu valodā sastopams vārds "taija" (zaglis), taķ. Bet "taķ" pirmatnējā nozīmē ir "slepeni". Redzam, ka arī šī vārda mūsu senčiem nav. "Darbs" (ekonomisks jēdziens). Vācu valodā - Arbeit, krievu - rabota. Būtu jāpieņem, ka šie vārdi būtu pazīstami mūsu senčiem. Bet nāk palīgā latīņu valoda ar vārdu - orfanus, kas nozīmē "nabaga cilvēks". Tā tad arī šeit redzams, ka vārds "darbs" tagadējā nozīmē mūsu senčiem nav bijis pazīstams.

Ja gribam apstiprināt tezi, ka mūsu senčiem nebija pazīstamas tiesības, tad jāatzīst, ka tiem nav bijis karš. Vārds "karš" pieder pie indoeiropiešu vārdiem. Tas pazīstams gotiem, slaviem, latīņiem (karinare - apvainot) - fonētiski identiski vārdi. Būtu jāatzīst, ka latviešiem bijis karš. Bet "karinare" - apvainot, slaviem "kāra" - sods. Bet sods nav karš. Ja iet runa par sodu, tas nenozīmē, ka bijušas kriminaltiesības. Jo sods pazīstams pie putniem. "Vairogs" (lieto tikai karā). Pie romiešiem - scultium (keltiem - scuielta), germanu tautas apgāž šā vairoga vārda pastāvēšanu. "Hostis". Ja bijis karš, tad jābūt ienaidniekiem. Hostis - ienaidnieks. Bet "gosķ" - vissis krievu valodā, der Gast - vācu valodā - svešais cilvēks.

Tā tad ir bijuši momenti, kad mūsu senčiem nav bijis tiesības. Tiem bija instinkti - sabiedriskā dzīve dibināta uz psihiskiem faktiem. Mūsu senčiem bija sabiedrībā radniecīgas attiecības. Pazīstama diezgan sarežģīta radniecība bija mūsu senči ne vien vācēji, bet arī varbūt tie bija pirmatnējie lauksaimnieki. Tagadējā saimnieciskā organizācija uzbūvēta uz tiesiskiem principiem.

Cilvēkiem ir primitīvi ekonomiski instinkti. Cilvēks izpilda darbu kādreiz bez tiesiskas spiedes, tikai darba dēļ. Makšķerēšana, zvejošana, medības ir šādi darbi. Ir vēl ganu instinkti, ir zirga mīlētāji, amatnieku instinkti. Tas nozīmē, ka mūsu dvēselē ir dažādi instinkti, pirmatnēji ekonomiski instinkti, kas nestāv sakarā ar kādiem saimnieciskiem labumiem. Bet ar laiku prasības palielinājās, bet instinkti bija par vājiem, lai šīs prasības apmierinātu. Tādēļ vajadzīgi papildu motīvi - tiesiski motīvi. PETRAŽICKIS domā, ka ar tiesību palīdzību var ievest darba mīlestību pat tur, kur tās nav, un tiesības tā pēc tam var kļūt liekas. Sākumā prasības bija mazas. Tā saprotam, ka cilvēki tomēr varēja dzīvot, paļaujoties tikai uz instinktiem.

Cilvēki jau uz savu instinktu pamatu uzbūvēja tādu sistemu, ka tie varēja sekmīgi konkurēt ar dzīvniekiem. Beidzot cilvēki jutās apdraudēti teritorijas dēļ, jo brīvā sabiedrība prasa lielu teritoriju. Cilvēku skaits sākumā bijis ārkārtīgi mazs, jo cilvēku skaits aug ar laiku. Agrākā daba bija bagāta un atļāva cilvēkiem dzīvot bez tiesībām. Skaitam pieaugot, bija jārodas konfliktiem cilvēku starpā. Var pieņemt, ka pirmie konflikti bija grupu konflikti; to attiecības palika naidīgas. Tagad bija iespējams ar vardarbības palīdzību atņemt citām grupām labumus. Bet grupas bija puslīdz vienādas. Bija jārodas politiskam līdzsvaram. Ar vardarbību neko nevar sasniegt. Konflikti pārgāja uz sabiedrības iekšieni, jo neko no ārpusē nevarēja dabūt - viens indivīds gribēja ņemt no otra. Tā šeit laikam tika izstrādātas tiesības. Bet tās nepalielina tomēr sabiedrības ienākumu - tas pieved pie ekonomiskām attiecībām. Tiesības spēlēja tad svarīgu lomu arī starptautiskās attiecībās - vairāk kā tagad. Vārds "tiesības" bija izstrādāts plašākā vidē (teisa - tiesa, Recht, pravo u.t.t.). Vajadzēja radīt spiedienu, cik daudz jādara un to darija radot tiesības.

TIESĪBU VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

Tiesību zinībās nodarbojas galvenā kārtā ar dogmatiku, tādēļ vēsture nav attīstīta. Ir tikai viena - PETRAŽICKA tiesību vēstures attīstības teorija. Tā sadalās 2 tezēs:

1. vispārējā tiesību attīstība
2. specialie likumi.

Vispārējais likums ir, ka tiesības pamazām piemērojas cilvēku labklājības pavairošanai. Specialie likumi ir divi:

- a) tiesisko prasību paaugstināšanās. PETRAŽICKIS aizstāv teoriju, ka cilvēki agrāk dzīvoja mazās grupās. Vēlāk šīs grupas - sabiedrības palielinājās. Pieaug līdz ar grupu palielināšanos arī tiesiskās prasības. (Sākumā tiesības attiecas uz tuvāko, bet tagad jau tuvākais ir mūsu nācijas pavalstnieks).

b) runā par spiediena paaugstināšanos. Sākumā tiesību spiediens rupjš, bet vēlāk tas paliek mazākrupjš. Sākumā, lai piespiestu strādāt, ir jāoperē ar bailēm, bet vēlāk jau spēlē lomu paša intereses.

Dzimbūšanā darīšana ar cilvēku, kam divas dvēseles:

1. apstrādā savu lauku - domā par sevi,
2. strādā kungam - ir verga psiholoģija (PETRAŽICKA piemērs)

b₁) Runā, ka ar laiku tiesību spiediens paliek mīkstāks (sākumā bija barga sodu sistema, lai piespiestu strādāt. Vēlāk tie mīkstāki. Vairāk dominē naudas sodi). Prof. KRUGĻEVSKIS agrāk šai teorijai piekrita, bet tagad viņš tai nepiekrīt pilnīgi.

PETRAŽICKA TEORIJAS KRITIKA

PETRAŽICKA teorija pilnīgi bija izstrādāta jau 1898.gadā, kaut gan pats PETRAŽICKIS miris tikai 1931.gadā. Petražickis gribējis tikai formulēt atsevišķas tezes, lai viņa skolnieki varētu tās attīstīt. Likumu dibināšanai ir nepieciešama vēstures zināšana. PETRAŽICKIS bija pret zinātnisko mikroskopiju, tomēr teoretiskajai likumu apstrādāšanai ir vajadzīga šāda mikroskopija attiecībā uz faktiem.

Ed.MEIJERS teicis: "Vēsturniekam jābūt māksliniekam, lai zinātu kā sakārtot vēsturisko materialu". Vēsturnieks raksta vienmēr vēl no sava redzes viedokļa. MOMMSENS sarakstījis tādu romiešu vēsturi, ka viņa ienaidnieki pat teica, ka tas sarakstījis 19.g.s Vācijas vēsturi.

Pēc PETRAŽICKA teorijas tiesību attīstības līnija virzas cilvēces labuma virzienā. Bet jēdziens "labums" ir kategorija, kurai subjektīvs raksturs, jo labuma īpašības nostājas atkarībā no mūsu subjektīviem uzskatiem. Tā tad PETRAŽICKIS eksperimentējis ar jēdzienu, kurā nozīmi var pārprast.

PETRAŽICKIS savā teorijā domājis tikai par Eiropu. Bet cilvēce nav izsmelta ar kulturalām tautām, ir vēl citas tautas, kurām nav šī progresa, kas raksturīgs Eiropas tautām. Piem. Egiptes kultura. Vien no svarīgākām progresa pazīmēm ir grupu palielināšana. Senā Egipte bija sadalīta mazās socialās vienībās, ko sauca par nomām. Tās līdzīgas mūsu pagastiem; var tās pielīdzināt arī kantoniem. Egiptē sastāvēja no 37 kantoniem, kas nekad neapvienojās. Vēl romiešu laikā starp Egiptes kantoniem pastāvēja religiozie kari. Šo jautājumu PETRAŽICKIS nemaz neskāra. Tāpat Indo-ķīna nav padota PETRAŽICKA likumiem. To pierādīja Petražicka mācekļi Ģints, kas strādāja Harbinā un iepazinās ar ķīniešu dzīvi. Senā Ķīna varēja palikt pilnīgi autarta. Seno ķīniešu bagātie dabas apstākļi ļāva ķīniešiem neinteresēties ar citu tautu dzīvi. Tāpēc arī romieši varēja tikai importēt no Ķīnas, uz Ķīnu eksportēt viņi nekā nevarēja. Austrumniekiem cita psiholoģija, jo viņi domā, ka pasaulē nekā jauna nav, viss ir vecs, un nav nekā, ko attīstīt. Tautas psiholoģija ir tiesību audzināta. Tāpēc ar psiholoģiju pamatot ĢINTA teoriju nevar. Bet savu ĢINTS izdarījis - tas parādīja PETRAŽICKA teorijas aplamību attiecībā pret ķīniešiem.

Tiesību stiprināšanas klasiskais līdzeklis ir proklamēt tiesības par pēdējo vārdu. Ja tiesības atrod cilvēka psihē saskaņā, tad tiesības paliek nejutamas. Bet ja nebija līdzjūtības, tad tiesi-

bas ļāvājūtamas, tās spiedienu būs jūtams. Cilvēkā radīsies protests, radīsies mēģinājums pārmainīt pastāvošo režīmu.

PETRAŽICKIS deklarē, ka tiesiskai attīstībai piemīt progress. Viņš savu vispārīgo likumu sadala 3 daļās: pirmais raksturo tiesisko prasību paplašināšanos. Otrs likums un trešais likums faktiski ir viens un tas pats, t.i. tādā ziņā, ka iederas vienā kategorijā, jo abi tie runā par tiesisko spiedienu.

Likums par tiesisko prasību palielināšanos spējīgs izturēt vēsturisku kritiku, jo tiesiskās prasības vēsturē arvien pieaug. Socialo grupu lielums atkarājas no tiesībām.

Otrā likumā (par spiediena attīstību) ir kvalitatīvas pārmaiņas. Varam protestēt pret šī likuma ilustrācijām. Piemēram, jābūt no vienas un tās pašas socialās nozares. PETRAŽICKIS atzīst, ka verdzība, dzimtbūšana, liberalā iekārta seko viena otrai. Šo schemu nav radījis PETRAŽICKIS, to atrodam Marksa darbos. Padomju Savienībā šī schema oficiāla. Visi minētie institūti tomēr pieder katra pie savas socialās dzīves nozares. Verdzība ir PETRAŽICKIM saimnieciskās iekārtas piemērs. Bet tā nav tomēr ekonomiskā, bet starptautiskā kategorija. Dzimtbūšana vairāk apmierina cilvēkus nekā verdzība. Dzimtbūšana nav saimnieciskā, bet gan politiskās organizācijas daļa - finanšu sistēma. Vienīgi liberalā iekārta iederas saimnieciskā kategorijā. Tā redzam, ka šī likuma ilustrācija nepieņemama.

Attiecībā uz likumu par tiesiskā spiediena samazināšanos, jāsaprot arī, ka tas nav pilnīgi pareizs. Mācība par sodu mīkstināšanu pareiza, bet tas nenozīmē, ka spiedienu samazināties. Ņemsim palīgā statistiku, un iepazīsimies ar sodiem, kādi pielietoti attiecībā uz trīs maziem noziegumiem.

1. Viegls miesas bojājums

Prūsijas likumos	1794.gadā	sods	8 dienas cietumā
Bavārijas "	1813. "	"	1 mēnesi "
Heselas "	1841. "	"	2 " "
Saksijas "	1855. "	"	1 gads "
Vācijas "	1871. "	"	2 gadi "

2. Apvainošana ar vārdiem

Prūsijas likumos	1794.gadā	sods	3 dienas cietumā
Virtembergas "	1839. "	"	1 mēnesis "
Tīringas "	1850. "	"	3 mēneši "
Vācijas "	1871. "	"	1 gads "

3. Mantas bojāšana

Bavārijas likumos	1813.gadā	sods	2 mēneši cietums
Virtembergas "	1839. "	"	3 " "
Prūsijas "	1851. "	"	2 gadi "
Vācijas "	1871. "	"	3 gadi "

Redzam, ka likums kā tāds nav pieņemams.

MOTIVĀCIJA

Tiesību spiedienu vēsturiskā periodā arvien paliek lielāks. To tomēr pilnīgi pierādīt nevar - tā ir tikai problēma. Lai to labāk izprastu, iepazīsimies ar cilvēku motivāciju. Ir šādi motīvi, kas darbojas uz cilvēku psihu:

1. Apbalvošanas motīvi. Tie ir labi tad, ja tie prot tvert cilvēku psihologiju. Apbalvošanas motīvi ir tikai noderīgi godkārīgiem cilvēkiem. Citi nemaz neinteresējas par apbalvojumu. Uz apbalvošanas motīviem nevar dibināt sabiedrības dzīvi. Tikai agresīvi-egoistiskās tieksmes prasa apbalvošanu. Tai ziņā baiļu motīvam ir patstāvīgāka nozīme.
2. Baiļu motīvi satur cilvēka tieksmes. To spiediens ir stiprāks. Baiļu motīvi stāv sakarā ar cilvēka optimismu. Optimisms darbojas arī tad, kad cilvēks planē kādu noziegumu: tas domā par nākamo labumu. Optimisms arvien aizdzien nepatīkamas domas. Optimisms ir stiprs baiļu motīvu ienaidnieks.
3. Specifiski-etiskie motīvi. Šī motivācija strādā tik ilgi, kamēr ir ideja par noteiktu autoritāti. Šī motivācija ir augstāka par baiļu motivāciju, tās iedarbība spēcīgāka. Te ir ārējais spiediens, autoritātes spiediens. Vēl spēcīgāka ir
4. specifiski-intuitīva motivācija. To bieži sastopam Dostojevskā darbos.

Agrākos laikos attīstības temps ir bijis ļoti lēns. Ko agrāk sasniedza pēc 100 gadiem, tagad vajadzīgi 10 gadi un vēl mazāk. Agrāk bija tādi motīvi (apbalvošanas, baiļu), kas nespieda cilvēku strādāt. Tagad motīvi ir stiprāki - valdošās ir specifiski-etiskās un specifiski-intuitīvās motivācijas, jo jāpiemērojas paugstinātām prasībām.

PRASĪBU ATTĪSTĪBA

SABIEDRĪBU IEDALĪJUMS

Ir divi sabiedrību tipi:

1. progresīvās sabiedrības tips,
2. sa stinguma sabiedrības tips.

Sastingums raksturīgs sevišķi senajām tautām, progress - jaunajām. Teoretiski ērtāk iesākt ar progresīvo sabiedrības tipu. Savā analizē KRUGĻEVSKIS nevar analizēt visas tautas. Runāsim par angļu, franču, krievu, vācu un USA. Ko redzam tautu vēsturē attiecībā uz socialām grupām? Tās iesāk savu vēsturisko dzīvi ar gints iekārtu. Pie citām tautām ir arī citas grupas. Gints iekārta - socialā grupa, kas pastāv no radniekiem. Vajadzīgs to pierādīt, jo gints iekārta pieder aizvēsturei. Par to var spriest no pārpalikumiem . no privatātriebības instituta. Tā saucamā privatātriebība varēja pastāvēt tikai tad, kad katra gints varēja pastāvēt pilnīgi neatkarīgi no citas. Privata ātriebība savā klasiskā formā ir karš.

Pamazām cilvēki savienojās un dibināja jaunas grupas. Politiskās kartēs redzam lielākas grupas - lielākas valstis. Tas nozīmē, ka gintis stāvēja starptautiskās attiecībās. Sabiedrība vēl nenoziņē absorbēšanu, ka viena tauta absorbē otru. Šeit ir tuvināšanās, jo bija vajadzība karot kopā. Tas sagatavoja bazi tālākai grupu dibināšanai. Vairāku grupu apvienojumu nosauksim par pagastu jeb kantonu. Senos laikos pagastu robežas bija fiksētas. Vakareiro-pas avoti runā arī par citām grupām.

Palika plašākas prasības - nevar kaitēt visam pagastam. Privata atriebība paliek ierobežota spēkā. Atteikties no atriebības grūti un tādēļ atriebības vietu ieņēma vainīguma izpirkšana. Pirmais īstais sods - naudas sods. Redzam, ka tagad tiek pārstrādāta arī visas dzīves vietas. Ģintis dzīvoja lielās sādžās. TACITS runāja jau par muižām. Tā ir arvien cietoksnis. Juridiski tā ir svēta vieta. Pagasts pieder jau realai vēsturei. Jo pagasta laikos bija jāaizstāvas no arābiem, germaniem, sakšiem. Pagasti bija spējīgi dibināt lielas valstis (piem. Karolingu valsts izcēlās no pagastu kopības).

Viduslaiku beigās rodas lielākas vienības, kas absorbē agrākos - pagastus, kantonus (Šveice - sastāv no kantoniem. Arī antīkā Grieķijā ir pagastu kopība). Šīs vienības bija sagatavotas jau iepriekš. Nevarēja iztikt bez papildu vienībām. Atsevišķā ģintis apvienojās ciltī. Tas bija no svāra kara laikā. Tikai tad, kad bija karš, ievēlēja priekšnieku. Tāpat bija arī pagastu dzīvē.

Nākošais lielākais grupējums pie angļiem saucies North-folk un South-folk. Tie lietojuši arī vārdu "grafiste". Tādu grafistu angļu teritorijā ir 32. Šāda grafiste apvienoja atsevišķus pagastus. Līdzīgi bijis arī Francijā. Vācijā nevar apgalvot, ka tur bijušas grafistes. Vācijai bija cits raksturs. Krievijā grafistes bija zem vārda "zeme". Tās apjoms bijis līdzīgs priekš kara Krievijas gubernai. Krievijā kā pagasti, tā zemes bija plašākas apjomā. Kādēļ tie pārmainīja savu nozīmi viduslaiku beigās? Kādēļ palika grafistes par solidarū grupu?

Anglijā līdz 12.g.s. bija ļoti interesanta tiesu iekārta: pagastu tiesas un blakus tām grafistu tiesa. Grafistu tiesu sēdes bija divi reizes gadā līdz 12.g.simtenim. Tā pagasti bija spiesti spriest tikai sava pagasta robežās. Bet gadījās, ka viena pagasta iedzīvotāji aizkāra otra pagasta iedzīvotājus. Tādēļ vajadzēja augstāku instanci. 13.g.s. sākumā grafistu tiesas notiek katru mēnesi. Grafiste 12.g.s. palika par apvienotu sociālu grupu, tādēļ varēja brīvāk sadursmes notikt.

Francijā bija cita sociāla uzbūve. Arī angļiem tautas organizācija - feodalisms nevarēja iesakņoties. Francijā bija feodalisms un tautas organizācijas. Līdz 13.g.s. Francijā bija pazīstama viena justīcija. Katram senjoram bija tiesība spriest kā par mazām, tā lielām lietām. 13.g.s. tā sadalījās 2 daļās:

1. augstākā justīcijā (var spriest par lielākiem noziegumiem),
2. mazākā justīcijā (par mazu zādžību u.t.t.)

Mazākā justīcija palika zemāko feodāļu rokās. Augstākā pieder augstākiem feodāļiem - grafiem. (Agrāk, kad bija atsevišķi pagasti, visa vara bija jākopo viena feodāļa rokās, bet vēlāk, kad sākās pārbēgšana no viena pagasta otrā, vajadzēja kādu varu, kas var spriest tiesu arī šādā gadījumā).

Vācijā bija sadalīta mazās grupās. Vācieši no 13.g.s. sāk ieviest likumus - "Zemes miers" - Landfriedengesetz, ka var sodīt tādus noziegumus, kas notiek ārpus pagasta.

Krievijā sociālā apvienošanās notiek vēlāk, jo Krievijas vēsture vispār iesākās vēlāk. Tikai 15.g.s. Krievijā varam atrast tos pašus simptomus. No atsevišķiem pagastiem nāk lūgumi uz Maskavu, ka stāvoklis kļuvis neciešams, jo noziedznieki, vairīdamies no tiesas, pārbēg uz citu pagastu. Tad Maskavas kņazi dod tiesību spriest saviem vietniekiem šādos gadījumos par visas Krievijas iedzīvotājiem.

ETISKĀ SOLIDARITĀTE (apvienošanās)

Anglijā 1547.g. izdots likums, kas ļoti dīvains, jo tas runā par to, ka savāds bijis stāvoklis līdz 1547.g. Anglijas grafistes tiesa varēja spriest tikai par savu grafisti. Tad EDUARDS VI izdeva likumu, ka vienas grafistes tiesa var spriest par visiem notikumiem, kas notiek Anglijā. Tā pirms 16.g.s. tomēr tas notika ļoti reti. Bet 16.g.s. cirkulācija palika lielāka un arī noziegumi radās vairāk, tādēļ bija vajadzīgs minētais likums. Tā tur jau 16.g.s. bija etiski apvienota nacija.

Francijā 16.g.s. izdots likums, ka ikkatrs parlaments var spriest par visām lietām, kas notiek Francijā.

Vācijā rēdas sarežģījumi. Vācija tuvojas nevienošanai. Etisko apvienību tomēr veicināja 30 gadu karš. Tur nācijas etiskā apvienība tomēr bija nodibināta. Juristi izdara tā, ka ikkatra Vācijas tiesa var spriest par visiem Vācijas notikumiem. Tā var būt politiska sadrumstalotība, bet etiska vienotība.

Krievijā būtu grūti spriest par etisko apvienību. Viens no simptomiem atrodams 18.g.s. "Zemes" pastāvēja līdz 15.g.s. vidum. IVANS III tās apvienoja. Bet etiski tās bija sadalītas. 18.g.s. izveda PĒTERA LIELĀ reformu. Viņš sadalīja Krieviju pēc citiem principiem. Visi agrākie sadalījumi (zeme) palika spēkā. Tikai KATRINĀS II laikā iznīcināja to, un apvienoja zemi guberņās - tauta pārgāja pie etiskās solidaritātes. Tagad ir jau pat vispasaules etiskā solidaritāte (par noziedznieku izdošanu).

SPIEDIENA ATTĪSTĪBA

Tiesiskais spiediens attīstas tādēļ, ka mainas motīvi, kuru dēļ cilvēks izpilda etikas spaidus. Agrāk, lai cilvēki paklausītu, vajadzēja ierobežot viņu brīvību - patriarchālā laikmetā. Šeit darbība kontrolēta bez viņas realizēšanas. Tas iespējams tikai senos laikos. Praktiski to varēja izvest tikai tad, kad cilvēki dzīvoja šaurās grupās. Tad nākošā pakāpe dibinās uz psihiskiem motīviem. Bet šie motīvi rupji - vēlēšanās saņemt atbalvojumu jeb bailes no soda. To atrodam arī vēsturēs sākumā, bet tā plašāki arī vēsturē izplatīta. Etiskā dzīve nav brīva no sarežģījumiem. Pēc soda, bailēm, nākošā motivācija specifiski-etiskā motivācija. Cilvēki pārdzīvo etiskas pārliecības un šās dēļ izpilda prasības. Specifiski-etiskā motivācija sadalās:

1. pozitīvā motivācijā - cilvēks paklause likumam, paklausot kādai autoritātei,
2. intuitīvā motivācijā cilvēks pats par sevi atrod normu par pareizi. Pēdējo sauc arī par emocionālo emociju - negatīvo emociju.

Ģinšu apvienošana pa pagastiem prasīja arī tiesību pārveidošanu. Grupu sabiedrībās atrodam parādību, ka cilvēks no savas grupas svešā grupā kļūst par vergu. Grupāsākumos bija vajadzīga stingra disciplīna, jo šeit valdošā - bailu, sodu motivācija. Vēlākos gadu sintēzes mēs atrodam, ka izstumšana nav lietota, tā paliek par surogātu. Īstais sods - nācās sods. Redzama etisku motivāciju pārmaiņa. Ja domātu, ka viņu, kur sodi, ir bailu motivācija, tad maldāties, jo

1. pilsoņu vairākums seko sodu motivacijai,
2. sodu motivācija veltīta tikai pilsoņu sliktākajam slānim. Sabiedrības vairākumam tiem nav nozīmes.

Agrākos laikos sodiem ir pamatnozīme. Sodu un specifiski-etiskās motivācijas nav tādas, kas darbojas kopā. Tās darbojas alternatīvi. Kuru principu dēļ cilvēks seko vienam vai otram motivam? Stiprākais motivs apēno otru mazāk spilgto motivu. Kādreiz stipri sodi vajadzīgi (karā). Tāds stāvoklis, kad stipri sodi bija vajadzīgi, bijis pagastu grupu sākumā. Ar laiku sodi aizmirsti - tas nozīmē, ka blakus šiem sodiem var strādāt arī specifiski-etiskā motivācija, un sodi ir tikai palīgmotivi. Grupu apvienošana pieved pie lielas režīma stingrības. Tāds stāvoklis ir bijis agrākā Krievijā. 15.g.s. Krievijas - Maskavas valsts apvienojās. 15.g.s Krievijā bija vajadzība aizstāvēties pret tataru un tas pieveda pie centralizācijas. Maskavas režīms bija piespiedu režīms. Tiesības labāk var attīstīties mazās grupās. Mazām grupām bija iespējama laba kontroles izvešana. Zādzībai bija jābūt slepenībā, jo ātri varēja zagli noķert.

Kad pagastu apmēri palielinājās, tad stāvoklis mainījās, jo kontrole nebija iespējama tāda kā agrāk. Tādēļ vajadzēja ievest stingrākus sodus - personīgus sodus (miesas sodi, sakropļošanas sodi, vienkāršs nāves sods un biezot kvalificēts nāves sods).

EKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA (SAIMNIECISKĀ ATTĪSTĪBA)

Saimniecība ir viens no sabiedrības pamatiem. Lai būtu iespējama darbība ekonomijā, vajag cilvēku skaitu, kas gribētu strādāt kopā. Līdzdarbība iespējama noteiktam cilvēku skaitam.

EKONOMISKĀ SOLIDARITĀTE.

Šai problēmas risinājumā saduramies ar autartijas (pasaules saimniecības) jautājumu. Prof. BÜCHERS dibinājis konstrukciju, ka agrākos laikos tautu saimniecība ierobežota - noslēgta saimniecība un tad pakāpeniski tā paplašinājās. Šī mācība nestāv sakarā ar vēsturisko elementu. Moderno zinātnieku nostāja pret šo BÜCHERA teoriju negatīva. Viņi grib pierādīt, ka, ja kādai saimniecībai pastāv sakars ar otru, tad nekātas autartijas nav. Šo zinātnieku domas arī nav pareizas, jo grupa ir autarta, ja tā var apmierināt visas savas pamatvajadzības. Kas stāv sakarā ar citām vajadzībām (piem. politiskām vajadzībām), tad tas nenozīmē, ka tā nav autarta.

Ie liela starpība starp iekšējo un ārējo saimniecību. Iekšgrupā pastāv starpība savukārt starp atsevišķu darbību ienesīgumu - industriāla valsts saņems vairāk atalgojumu kā agrarvalsts. Pasaules saimniecība nenozīmē saimniecisko solidaritāti, jo ne ikkatrs ekonomiskais sakars nozīmē solidaritāti, drīzāk tas producē karu. Ekonomiskā solidaritāte nāk vēlāk.

Starp atsevišķām gintīm pastāvēja sakari arī agrākos laikos, kad gints bija patstāvīgas vienības. Pār šādu sadalīja zemi markās. Marka paliek spēkā arī pagasta periodā. Par pagasta ekonomisko solidaritāti var spriest no atsevišķu amatnieku darbības (ja amatnieks vienreiz piekrāpj, tad otrreiz to neaicina - jāstrādā korekti sveša saimniecībā). Tad bija arī staigājoši amatnieki (agros vidus laikos). Vēlos vidus laikos etiskā solidaritāte pa-

liek plašāka. To pašu redzam saimnieciskā sfairā. Viduslaikos dominē pilsētu saimniecības, kas savā pilsēta apjomā solidaras. Katrai pilsētai savs saimnieciskais apjoms, ārpus šī nevarēja neko pārdot. Starp atsevišķām pilsētām pastāvēja muitas. Nākošā ir zemju oikonomiskā solidaritāte. Oikonomiska solidaritāte rodas drusku vēlāk par etisko solidaritāti.

Sekošā periodā ir nacional-ekonomiska solidaritāte. Tā, piem., 19.g.s. iznīcināja muitas Vācijā un līdz ar to bija producēta visas Vācijas nacijas ekonomiskā solid. 1754.g. iekšējās muitas iznīcināja Krievijā. Šveicē 1848.g. iznīcināja iekšējās muitas.

PRASĪBU ATTĪSTĪBA.

Oikonomiskā darbībā ir studēta no oikonomistiem. To sadala: ražošanā, sadalīšanā, maiņā, patēriņā. Mēs iesāksim ar patērēšanu, tad pāriesim uz produkciju un maiņu. Sadalīšana mums nav saistoša, jo tā ir spiediena avots.

Iztirzājot oikonomisko prasību attīstību jāņem vērā arī ārējie apstākļi. Cilvēki pārgāja uz sociālo dzīvi tādēļ, ka viņiem trūka reālie līdzekļi. Cilvēku skaits paplašinas, un materiālie līdzekļi nevarēja apmierināt cilvēku vajadzības. Priekšrocība tautām kuras dzīvo sliktākos apstākļos. Ņemsim 3 tautu grupas:

- 1) Vakareiropas.
- 2) Krievijas teritorija.
- 3) Savienoto valstu teritorija.

Krievijas un U.S.A. teritorija bagātas, bet Eiropa samērā nabadzīga.

Tādēļ sākot ar 15.g.s. Eiropa sāk meklēt dzīves uzlabošanu.

Sakarā ar to var runāt, ka ar laiku darba kvantitatē paliiek lielāka. Tas vispirms redzams lauksaimniecībā.

Sākumā apstrādāja tikai 1/30 no visas zemes.

Sekošā metode ir 3 lauku sistēma.

Pēdējā ir daudzlauku sistēma.

Tā pamazām darbība paliiek intensīvāka. Ar laiku cilvēkiem jādomā par darbu intensitēšanu, lai iegūtu vairāk reallīdzekļus. Šai sakarībā rodas arī mehānizācija. Tā vajadzīga, lai uzturētu vairāk cilvēku eksistenci. Redzam, ka oikonomiskās prasības paaugstinājas. Ar laiku cilvēks nevien veitī vairāk laika darbam, bet tas palika arī intensīvāks.

Intensivitāti panāca:

I ar centību. Raksturīgi, ka augstākās kulturas tautas centīgākas,

II sāk lietot mašīnas,

III darba sadalīšanas princips, un tā izvešana dzīvē.

Darba sadalīšana veicina produktivitāti. Kā te var runāt par prasības paaugstināšanos. Sākumā liekas, ka ar specializāciju darbu dalīšanā prasības ir itkā mazākas. Bet specializācija ir grūta tādēļ, ka cilvēkiem pēc dabas nav viegli izpildīt vienu un to pašu darbu. Tādēļ lai izvestu specializāciju ir vajadzīga augsta kultūra.

Ar laiku redzam, ka no cilvēkiem tautsaimniecības laukā tiek prasīta kāda papildus darbība - tehniskā specialitāte.

Tā prasa no tautas arī kādu kapitālu. Producēt mašīnas var tikai kapitāla īpašnieki. Kapitāls ir taupības rezultāts - tā ienākuma daļa, kas nav patērēta. Taupība ir tautas, visas tautas darbība. (U.S.A. nepieder pie taupīgām tautām. Franči ir taupītāji. Sī taupība ir kultūras rezultāts.)

Tā redzam, ka attīstītā saimniecībā ir vēl tādas prasības, kas agrākajās bija nepazīstamas. Tagad ir naciju oikonomiskā solidaritāte. Saimniecība tādā mērogā iespējama tikai tad, ja attīstīti transporta līdzekļi.

OIKONOMISKĀ SPIEDIENA ATTĪSTĪBA.

Oikonomiskais spiediens ir jau Petražicka šēmā. Bet ar to nevar apmierināties.

- 1) spiediens būtu bailu motivācijas dēļ,
- 2) specifiski ētiskās,
- 3) brīvas motivācijas,
- 4) reālas attīstības, ko varētu raksturot par emocionālu motivāciju. Tā līdzīga seno instinktu motivācijai.

Vēsturē tas tomēr ir ļoti sarežģīti, pretēji teorijai. Bailu motivācija saimniecībā bija raksturīga agrākai aizvēsturiskai iekārtai. Gints saimniecība bija uzbūvēta uz bailu motivāciju. To varam spriest no agrākiem patriarhiem, kas iedvesa arī bailēs.

Vēsturisko laiku sākumā spēlēja lomu specifiski ētiskā motivācija, kas līdzīga tagadējai motivācijai. Iedziļinoties avotos atrodam šādu ainu.

Tagadējos laikos zemniekam piemīt lietderības princips. Kad pienācis pareizais, lietderīgais laiks viņš uzsāks darbību.

Agrākos laikos viss pamatots uz ieražām (Piem. noteiktā svētdienā jādara tas un tas, vienalga vai līst vai snieg). Šīs sistēmas varā bija arī feodāli. Tā ir specifiski ētiskā motivācija. Tāmdēļ, ka pienākums bija darīt un darīja arī. Ar laiku specifiski ētisko motivāciju lauksaimniecībā atvietoja ar brīvo motivāciju. To izdarīja vēlākos vidus laikos. (Kolonisti, kas brauca uz Ameriku, producēja augstākus sasniegumus saimniecībā. Viņi izdarīja netikai pienākumu strādājot, bet viņi gribēja dzīvot labāki). Tāpat kā ētiskā sfairā arī oikonomiskā bija iespējams regress.

Pēc brīvas motivācijas iestājās bailu motivācija. Šis regress nav bijis tik plašs kā ētiskā sfairā, izņemot industrijas jeb amatnieku sfairā. Pie amatniekiem tā tad atrodam atkal bailu motivāciju (tas notika, varbūt, arī ar krusta karu dēļ.) Bija amatnieku meistaram itkā autoritāte, tas varēja sodīt. tas tādēļ, ka tam bija lielas prasības. Ja grib kautko sasniegt, brīžiem jāatgriežas arī pie spēcīgākas motivācijas. Šis sarežģījums paliek spēkā līdz 18.g.s.

Sekošais periods - Kapitaliska iekārta, kas prasa saimniecisku brīvību. Atkrit stingrā sistēma, kas pastāv amatniekiem. Nākošam periodam būtu jābūt pēc Petražicka un socialistu uzskatiem socialajam režīmam. Petražickis un socialisti domā, ka socialajam režīmam jānāk pēc kapitaliskās motivācijas beigām. Tādēļ socialdemokrāti teica, ka kapitalisko režīmu vajagot paciest, kamēr tas nav izdarījis savu pienākumu.

Sai sakarā jāmin Kārlis Markss. Viņa laikā vadošā bija kapitalistiskā ražošana. Marksa mācība stāv sakarā ar saimnieciskiem sarežģījumiem. Strādnieki kapitalistiskās ražošanas sākumā bija nabadzīgi, bet šī režīma beigās bagātīgāki, - to stāvoklis uzlabojas.

Kapitalistiskā režīma ieviešana stāv sakarā ar ~~mācī~~ ^{mašīn} nazīciju. Redzējam, ka ~~mācī~~ ^{mašīn} izācija bija sakarā ar oikonomisko prasību paaugstināšanos. Mašīnu funkcijas atvieto cilvēka darbu. Mašīnas darbs pasīvs. Šeit cilvēkam tikai uzmanības nozīme. Amatnieks ir skolots cilvēks, kam zināšanas. Strādnieka stāvoklis pavisam pretējs. Kvalificētu vīrieti var atvietot ar nekvalificētu vīrieti, šo ar sievieti un to ar bērnu. Šis stāvoklis nenozīmē vēl nekādu nelaimi. Bet pirmo kapitalistu psichologija bija vidus laiku psichologija attiecībā uz algām - meistaram jāmaksā daudz, bet tam, kas neko nemāk, - maksā maz. Bet tā būtu katastrofa, ja pieaugušu darba spējīgu cilvēku padara līdzīgu bērnam.

Markss bija sava laika biedrs. Pirmie viņa iespaidi pareizi, bet viņš nesaprata ka šie apstākļi pārejoši, un tā ir viņa lielākā kļūda. Šie apstākļi bija jāpārveido - jādod tāda alga, lai būtu pietiekoša eksistence. Un to arī darīja ar saciālo likumdošanu. To darīja vispirms Anglijā. Tamdēļ arī 1848.g. revolūcija Anglijā auglīgu zemi neatrada. Vācijā sociālā likumdošana iestājās 80. gadu beigās. Redzam, ka tas nesaskan ar Marksa teoriju. Vispār Marksa mācības nepareizas un zinātniski tās nav pamatotas.

POLITISKĀS ATTIECĪBAS.

Politiskās attiecības pastāv tāi apstākļi, ka katrai tautai, grupai vajag aizstāvēt savas intereses arī attiecībā pret ārējiem apstākļiem. Šīs intereses var realizēt

- 1) miera ceļā un
- 2) kara ceļā.

Aizstāvēšanās interese būs politiskā interese.

Politisko prasību attīstība.

Politiskā solidaritāte nāk vēlāk nekā ētiskā solidaritāte.

Ētiskās solidaritātes raksturīga pazīme - lai atzitu citus individuus par tuvākiem un tiem nekaitētu. Ētiskās prasības - negatīva prasība. Politiskās prasa arī pozitīvus momentus (līdzdarbību). Augstākā politiskā prasība ir, lai cilvēks ar mieru savas grupas dēļ zaudēt galvu, ja tas vajadzīgs. Tādēļ politiskās solidaritātes attīstība ir daudz lēnāka. Vēsture sākumā etikas sfairā, nevar atrast realu gints grupu. Attiecībā uz politiskām attiecībām atrodam realu gints grupu, jo viens no galveniem politiskiem institūtiem - karaspēka uzbūve vēl tālu vidus laikos atspoguļo gints grupu. Karaspēku vienības bija rādnieku vienības, kas uzbūvētas pēc gints principiem. Tā redzam, ka vidus laikos realas dzīves pamati vēl bija gints dzīves pamati. To redzam pie gotiem, anglosakšiem, krieviem. Šis periods ar vidus laiku beigām izzuda. Sekošais periods ir pagastu politiskā solidaritāte. Ārējs ienaidnieka spiediens ietekmē kādas vienības iekšējo dzīvi - it sevišķi politiskās vienības. Jau agrīnos vidus laikos Vakareiropā bija feudāla iekārta. Tā nebija dabiska iekārta. Tā bija atbilde ārējiem pretiniekiem (Frānci dibināja feudālu iekārtu lai aizstāvētos pret normāniem un arābiem. Tāpat tas bija arī Vācijā, Anglijā). Šī feudālā iekārta slēpj no mums politiskās vienības.

Šveicē bija apstākļi, pie kuriem vienkārši zemnieki varēja uzvarēt brupniekus. Tā šveicieši savu kalnu dēļ varēja aizstāvēt savu brīvību. Šveicieši palika par slaveniem karavīriem. To viņi panāca tādēļ, ka šeit bija pagasta solidaritāte. Varētu to atrast arī pie krieviem. Šeit bija itkā divas iedzīvotāju grupas - ziemeļu un dienvidu grupas. Dienvidos bija līdzīgs stāvoklis feodalismam. Bet uz ziemeļiem bija zemnieki, kas bija brīvi. Viņi maksāja tikai nodokļus. Tā arī šeit Krievijas ziemeļos redzam pagastu politisko solidaritāti.

Ikkatrs pagasts ievēl savu stārustu. Pagasti ir patstāvīgas vienības. Zemes sold. vēl tomēr šeit nebija.

Grafistu (zeme) politiskā solidaritāte. Šeit vairāk materiāli, daudz kalpo arī Anglijas vēsture. Jau 13.g.s.beigās pastāv Anglijā grafistu politiskā solidaritāte. Anglija 13.g.s. pārdzīvoja stipru kustību - cīņu starp karali un tautu. 1215.g. pirmais polt. dokuments - "magna charta libertatis" - (lielā brīvības chartija) . Tās dokumenti uzglabājušies Amerikā. Tā ierobežoja ķēniņa varu, bet tautas varu nedibināja. Starp ķēniņu un tautu stāvēja feodaļi. Angļu parlamenta iesākums ir 13.g.s.beigās. Tā tad bija tad gatava grafistu politiskā solidaritāte, jo grafistes izvēlēja parlamentā savus pārstāvjus.

Arī Francijā redzam lielu lomu grafistēm, jo arī šeit cīnās ar karaļi.

Vācijā 14.g.s. bija dibinātas atsevišķas pilsētas, kas bija politiski-solidāras.

Krievijā politiskā solidaritāte labi redzama arī nemieru laikos, kur katra pilsēta rīkojas uz savu iniciatīvi. Tā tad šīs atsevišķas pilsētas solidaras. 17.g.s. redzam, ka zemes centrā stāv ne stārustu (vecāko) koleģija, bet lielvecākais. Šis fakts arī liecina, ka Krievijā 17.g.s. bija zemes solidaritāte.

VĀCIJAS POLITISKĀ SOLIDARITĀTE.

Vācijas politiskā solidaritāte ir reti redzama. Vecās imperijas dibinātas uz pātagām (Babilonija, Egipte). Pie šīm tautām nav politiskā solidaritāte. Vajadzīgs atdalīt lielās tautas no mazām, jo lielākam cilvēku skaitam grūtāk apvienoties kā mazākām. Lielās valstis samērā vēl paliek politiski solidāras. Anglija par politiski solidaru palika 19.g.s. astoņdesmitajos gados. Raksturīgi to redzam, ka kurinātāji, tautas zemākais slānis atsakās vest Makdonaldu uz Stokholmu. Francijā politiskā solidaritāte nodibinājās 19.g.s. deviņdesmitajos gados. Visvēlāk tā realizējās Vācijā, Krievijā un Amerikā, par visas nācijas politisko solidaritāti nav ko runāt, jo tāda šeit nav, un diez vai tur tā tik drīzi nākotnē realizēsies.

POLITISKĀ DARBĪBA, KAS PRASĪTA NO TAUTAS.

Šeit mūsu stāvoklis grūts, jo politiskie jēdzieni atkarīgi no starptautiskiem apstākļiem. Ir divas politiskas konstrukcijas veidi:

- 1) konstrukcija, kas radusies starpt.apst.dēļ,
- 2) konstrukcijas dabiskāsattīstības rezultāts.

Pēc divām Anglijas revolūcijām sāka intensīvāk izlietot Amerikas labumus. Izceļotāji no Anglijas (solidāri apvienoti) nedzīvoja

Amerikā vairs kopēji, lai gan Anglijā viņi bija dzīvojuši kopā. Šai Amerikas valstīnā nebija solidaritātes. Amerika sākumā dibināja federāciju (13 valstis). Tikai vēlāk, pēc nepatīkamiem piedzīvojumiem, šo federatīvo formu mīkstināja. Tas tomēr vēl nenozīmēja visas U.S.A. solidaritāti. Šis piemērs raksturo to dabisko procesu, ka nācijai dabiski tendence politiski apvienoties. Šis process tomēr iet samērā lēni. Ir arī otrs, paātrinātais process, ja apstākļi spiež apvienoties. Raksturīgi Francijā tas novērojams Dienvidfrancijā. Šeit bija 2-tiesību sistēmas - pārnestas romiešu tiesības.

Vēstures sākumā var runāt par dabiskām prasībām. Tad bija tautas karaspēks. Nebija specialistu. Pēc tam tās gāja zudumā, jo prasīja citas organizācijas. To atvietoja ar feodalismu. Tā bija organizēta organizācija. Trešā organizācija bija landsknechtu organizācija. Šeit ir no vienas puses specialists, bet no otras puses viņu motivācija ir pavisam cita. Apbalvošanas motivācijā šeit pa daļai spēlē galveno lomu.

Kas notiktu ar tautu, ja tai laistu dabiski attīstīties. Mums 2 piemēri: Sveicē bija brīva zemnieku tauta. Otrs piemērs ir Anglijas militārā attīstība. Anglijai vidus laikos bija īpatnēja vēsture, jo Anglijā feodalisms nevarēja labi attīstīties, jo pastāvēja cīņa starp karali un feodalismu. Karalis balstījās uz tautu. 14.g.s. bija 100 g. karš (ievērojamas šai karā kaujas pie Kresī un Puatjē). Angļu zemnieki ar lokiem sakāva bruņinieku feodālus. Tas notika tādēļ, ka Anglijā bija dabiskais attīstības process, bet Francijā forsetais.

Politiskā spiediena vēsture. Spiediens ir tie līdzekļi, ar kuriem tauta pamudināta pildīt savus pienākumus. Šeit sarežģījumi, jo pastāv noteiktas prasības, bet tās nevar pildīt visi pilsoņi. Motivācija ir tie motīvi, kas spiež tautu padoties likumiem, ko izdod valsts galva. Pirmā ir tautu motivācija - galvenais pamats, kādēļ padodas kādam likumam. Sekošā ir specifiski ētiskā motivācija. Sekošā ir brīvā motivācija (uzticība valdībai). Šiem motīviem atbilst arī attiecīgas valsts organizācijas.

Ir 4 valsts formas.

- 1) monarhija
- 2) aristokrātijas
- 3) buržuāzijas
- 4) demokrācija.

1) Valsts vara pieder vienam cilvēkam, 2) valsts vara pieder nedaudziem cilvēkiem, 3) valsts vara ir kontrolēta no visiem cilvēkiem, kuriem kādā sevišķi piedzīvojumi un izglītība, 4) valsts varas kontrole pieder visai tautai.

Šīs formas var analizēt no 2 viedokļiem. Kādēļ tādas formas pastāv. Šeit stāvoklis tāds, ka tas atkarīgas no tautas kulturas. Agrāk nebija izglītotu daudz. Ja bija kāds varonis cilvēks ar spējām, tad to iecēla par monārchu un viņa ģimeni izkopa. Aristokrācija nozīmē, ka visi šie principi paliek spēkā, bet ir jau radušies daudzi ar attiecīgu izglītību - tradīcijas mantojums. Buržuāzijā ir beigas ar šo tradīcijas mantojumu. Demokrācija pieņem, ka katrs cilvēks, kam obligatoriska izglītība, var kontrolēt valsti. Šīs formas bija ļābi novērojamas senā Grieķijā. Senā Grieķijā par to var ļābi spriest tādēļ, ka šeit bija maz grupu. Jaunos laikos visa šī programma izvesta dzīvē tikai Anglijā un Francijā.

STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS UN VIŅU IESPAIDS
UZ SABIEDRISKO DZĪVI.

Tautu dzīve atkarājas ne tikai no iekšējiem, bet arī starptautiskiem apstākļiem. To redzam ir politiskā, ir oikonomiskā darbībā. Parasti sociologi to neievēro - viņi domā tikai par iekšējo dzīvi. Faktiski katrā sabiedrībā ietekmēta no citām sabiedrībām. Starptautiskā dzīvē galveno lomu spēlē vara. Vai starptautiskais iespaids labvēlīgs vai ne. Attiecībā uz atsevišķām tautām to grūti spriest. Tomēr var teikt, ka tautām ir labāki, ja tās dzīvo tālāk no starptautiskiem apstākļiem. Starptautiskā darbība, kas attiecas uz visu cilvēci, ir tomēr labvēlīga. Rožērs atzīst, ka tautas pazīst dažādus attīstības posmus: mednieki, gani, lauksaimnieki, rupnieki u.t.t. Pieņemsim, ka mūsu pašu senči visi bija mednieki - tautas, kur mednieki ar laiku spiesti konkurēt viens ar otru. Tas pieved pie kariem. Viena no tādām tautām spiesta atstāt savu dzīves vietu un pāriet citā teritorijā - palikt par ganu tautu. Tādā veidā to piespiež starptautiskie kari - I oik. progress starptautiskā naida dēļ. Starp ganu tautām savukārt iesākās starptautiskas ķildas. Viena ganu daļa spiesta pāriet pie lauksaimniecības. Tas bija iespējams ar sociālā režīma pastiprināšanu - dzīves prasības nepieciešamība. Pirmie lauksaimn. bija īstie barbari. Vēlākie gani nebija tik rupji barbari, jo emocionāli tie bija jau tam sagatavoti. Tad radās tāds stāvoklis, ka augstākās kultūras tautas sāka iespaidot zemāk kulturalās. Lauksaimnieki nebija tik veikli, lai tie apmierinātu iztikšanu (2 tautas to spēja - Egipte un Babilonija). Romieši, grieķi, spāņi, angļi u.t.t. nevarēja apmierināties ar savu teritoriju, tām vajadzēja kolonizēties. Roma ilgi kolonizēja pašu Itāliju. Kolonizācija nozīmē kādu progresīvu soli, no visas cilvēces redzes viedokļa.

Ir vēl citas kolonizācijas formas - mierīga kolonizācija - Silezijā, Ungarijā. Krievi aicināja vāciešus.

Treš kolonizācijas tips - ir iespaids bez kolonizācijas, saimnieciskā ietekme. Francijas iespaids 17. un 18.g.s.

Slikti, ja starptautiskās cīņas pieved pie zemākas kultūras uzvaras (germaņi uzvar Romu un dibina jaunu kulturu). Barbaru uzbrukumiem pieder liela loma vēsturei. Ilgu laiku līdz 16.g.s. bija briesmas no ganiem /ķīniešim no Tibetas, vāciešiem no tatariem/. Ir iespējami, ka notiek kari vienādi kult. tautu starpā. Lieli oik.kari iesākās ne tamdēļ, ka tautas nevarētu dzīvot, bet viņi gribēja labāk dzīvot /Tacits/. Svarīgs iemesls kariem ir politiskas intereses. Varbūt vēl arī kari politiska līdzsvara dēļ. Pirmais šāda veida karš bija 100 gadu karš.

Modernais starptautiskais stāvoklis ir agrāko apstākļu produkts. Mums analīze jāiesāk ar to, kad senči kļuva lauksaimnieki. Vidus laiku tautas bija jau diezgan kulturelas, jo varēja apmierināties ar savas zemes labumiem. Vidus laiku tautas apmierinājas ar to, tikai ar vienu izņēmumu, viņi nevarēja producēt to, kas pastiprina viņas valsts varas prestižu (piem. senāk karalis gērbās atšķirīgi no citiem. Tas palielināja viņa prestižu). To varēja nodrošināt ar importu - sakars ar austrumiem. Tie producēja audumus u.t.t., kas sekmēja valdnieku prestižu. Šī apmaiņa bija nodrošināta ar zelta un sudraba palīdzību. Šis metālu krājums arvien samazinājās. Autartas tautas ir stabilas. Bet kādēļ starp šīm tautām izcēlās cīņa. Mums šai sakarā jāanalizē visa Eiropas karte. Tālos ziemeļos, nevar producēt produktus, kas vajadzīgi

dzīvei. Ņemsim piem.Krieviju un šeit dažādas zemes: Archan-geļsku, Permu un citas, kas uz ziemeļiem. Krievija pakāpeniski tās ekupēja. Saimnieciski likās, ka tās nevarēja iztikt ar sa-
vjiem produktiem. Rodas maiņa ar citām zemēm - sāli maina pret maizi. Krievija šeit veidoja šo apmaiņu. Tas bija iespējams, jo bija viena valsts. Bet kā ar Skandinavu tautām. Šīs neva-
rēja pāriet pie normālas dzīves, jo šeit agrākos laikos nevarēja attīstīt saimniecisko darbību. Skandināvijas pussalai bija jā-
pārvēršas par vietu, kura uzņem kolonistus, bet periodiski arī no turienes izceļo. Šī zeme ieveda kustību vidus laikos Eiropā. Vidus laikos Eiropa bija saskaldījusies mazās grupās - herco-
gistēs. Ja rodas iebrukums, tad valsts (hersogiste) kurai uzbrūk, mechaniski meklē sabiedrotos. Skandinavu tautas palika par vi-
kingiem - jūras laupītājiem. Tiem bija jāatrod vērtības, ko veikli varēja nolaupīt un importēt. Vidus laiku Eiropas lauk-
saimniecības zemēs tādas vērtības nebija. Tādēļ tie apmeklēja Franciju, Beļģiju, Krieviju (transits ar Bizantiju, zvērādas u.t.t.), Franciju norvegi apmeklēja bieži. Franči pretojās un sakarā ar to pārgāja no pagastu organizācijas uz feodalismu, jo vajadzēja stipru varu. Ar laiku normāni palika par lauksaimnie-
kiem un dibināja ll.g.s.normaņu hercogisti. Normāni pārgāja arī uz Angliju un dibināja tur normaņu dinastiju. Normāniem tur bija lielas sekmes, jo normaņu hercogiste bija īpatnējāk veidota -
augstākiem feodāliem šeit piederēja augstāka vara. Bet iekarojot Angliju zemākie feodāli centās pēc lielākas varas un sākās cīņa starp karali un feodāliem. To izmantoja anglo-sakši un piebie-
drojas karalim. Normāni sauca palīgā Kontinentu normaņus. Arī anglo-sakši meklēja sabiedrotos. Tos viņi atrada dienvidfranču starpā un šie sabiedrotie apvienojās. Beidzot šī koalīcija uz-
varēja normaņus un tādēļ Anglijā feodalisms nebija attīstīts. Kāda tam nozīme. Tālāk notika, ka karalis bija pateicīgs anglo-
sakšiem. Bet tad anglo-sakši nebija apmierināti ar absolutismu. 13.g.s. angļi sāka karot ar saviem karāļiem. Šeit iejaucās fran-
či un izcēlās 100 gadus karš. Vēl līdz 19.g.s.franči un angļi bija lieli ienaidnieki. 100 gadu karā pārsvars piederēja ang-
ļiem. Tam nav militaras, bet politiskas sekas. Tas pieveda pie Francijas apvienošanās 1453.g. Tas bija dienvidfranču un ziemeļfranču apvienojums - divu tautu apvienojums. Dienvidfran-
cijā palika spēkā līdz 15.un 16.g.s. visi romiešu institūti. Anglija šai karā bija uzbrūcējs tādēļ, ka Anglijai nebija pamata apvienoties vienā politiskā vienībā aizstāvēšanās dēļ. Iemesls bija cits. Grafistu deputāti parlamenta vēlākos laikos vienkār-
ši cilvēki. Bet 15.g.s.vērojama reakcija. Dominējošo stāvokli ieņēma senjori, lieli zemes īpašnieki. Ziemeļ-Anglijā bija lauksaimnieki, Dienvid-Anglijā - tirdzniecības tendence. So in-
terešu pretešķība pieveda pie Sarkanās un Baltās rozēs kara. Anglija ar šo bija spiesta apvienoties.

Abu valstu politika bija pavisam cita. Anglijai bija jādomā par tīri realu politiku - saimnieciskās intereses dominēja Anglijā. Francijā bija ļoti daudz feodaļu un virs tiem karalis. Šeit pastāv konkurence starp divām valdībām - karaļa un feodaļu. Kat-
ram vajadzēja parādīt, ka viņu politika labāka. Sakarā ar to iesākās kari ar Itāliju, lai pierādītu, ka jaunā valdība spējī-
ga. Šie kari bija nesekmīgi. Kad franči apvienojās, kaimiņi palika nemierīgi. Arī Spanijā šai laikā apvienojās. STSpanijas karalis bija ievēlēts arī par karali Holandē (Beļģijā). Vēlāk to izvēlēja par Vācijas ķeizaru. Ar to Francija bija ielenkta.

17.g.s.galvenais moments ir Austrijas prestiža politika. Austri-
ja palika par Eiropas aizstāvēšanās organizatoru pret turkiem.

Angliju un Bohēmiju. Izcelās 30 gadu karš, jo sakarā ar prestiža palielināšanos, Eiropa pretojas šim stipram blokam.

Kas attiecas uz Krievijas apvienošanos, tad tās rezultāts radās no tataru uzbrukumiem. Tas nenotika tūlīt. Pagāja 150 gadu līdz krievi sāka pretoties mongoļiem. 15.g.s. vidū apvienojās Maskavas kņaziste un pamazām pievienoja vienu hercogisti pēc otras.

Attiecībā uz Vāciju apstākļi sarežģītāki. Tomēr šeit bija arī apmēram tie paši apstākļi. Starptautiskais stāvoklis spiež apvienoties. Prūsijā agrākos laikos ietilpa Brandenbarga, kas dzīvoja samērā mierīgos apstākļos. Tā bija ierobežota monarchija. Blakus monarcham darbojās atsevišķu grupu priekšstāvji: pilsētu, garīdznieku, zemnieku. Pēc būtības tā tad šeit federāla iekārta. Tā tas bija līdz 17.g.s.vidum, kad Brandenbarga dabūja ciest no ienaidniekiem. (Piem. 30 g.karš to iespaidoja). Tā 17 g.s.vidū dibināja šeit absolutismu. To pašu dibināja arī Bavarijā. Prūsija palika par kodolu, un šī iekārta palika paraugs visai Vācijai.

Visos gadījumos absolūtā vara bija pēc būtības virsbūve virs atsevišķām grupām kas nebija solidaras. Varam sagaidīt, ka pēc šī absolutisma nāks aristokrātija, buržuazija un tad beidzot demokrātija. Tomēr ne arvien tas piepildās. Ir sarežģījumi. Ja vajag apvienot nesolidāras vienības vienā valstī, tad tas ir ļoti grūti. Mazās valstīs to diktēja apstākļi (Grieķijā).

Absolutisms tādēļ bija ieviests ar ārkārtējiem paņēmieniem. Tas ieviests un pastiprināts ar psihiskiem līdzekļiem. Tādēļ arī Francijas absolutisms cenšas savu prestižu palielināt. Sevišķi skaidri redzams tas Ludviķa XIV laikā, kas karoja prestiža dēļ. Vispirms politiskā, tad oikonomiskās prestiža dēļ. Tas saistās ar Kolbēra vārdu. Parīzē dibina greznumu lietu rūpniecību. Treškārt bija veikta arī garīgā kultūras veicināšana. Tie visi bija ārkārtēji paņēmieni, lai iedziļinātu absolutismu. Šeit mums ir piemērs kultūras forsēšanai. Šeit ieviesta kultūra, kas neatbilst kulturēlajam stāvoklim. Bet tā kā starpība starp tautas faktisko kultūras stāvokli un forsēto nebija liela, tad šo forsēto kultūru izdevās fiksēt.

MĀCĪBA PAR INTUITĪVĀM UN POZITĪVĀM TIESĪBĀM.

Pastāv starpība starp intuitīvām un pozitīvām tiesībām. Pozitīvās tiesības bazētas uz autoritātes. Intuitīvās tiesības tiek pārdzīvotas neatkarīgi no autoritātēm. (Tev nebūs zagti) Normalos laikos visas tiesības, kad pastāv saskaņā starp likumdevēju un tautu, ir itkā intuitīvas. Tādos gadījumos nepaceļas starpība starp pozitīvām un intuitīvām tiesībām. Šī ir tiesību monolitiska forma. Tādas monolitas tiesības bija pie angļiem. Kontinenta iedzīvotāji intuitīvās un pozitīvās tiesības apzīmēja ar vārdiem likums - tiesība. Angļu valodā pat nevar atrast vārdu, kas palīdzētu šo starpību atrast. Viņiem ir tikai viens vārds "law". Ir gadījumi, kad ir autoritātu dualisms. Sociālā dzīvetas nozīmē jau sociālu slimību. Kad rodas autoritātu sadalīšanās, sabiedrībā rodas neapmierinātība. Sakarā ar to pozitīvo tiesību vietā ^{stabilas} tiesību kārtība (Rechtsordnung). Tā mantota no krīzes platformas. Paralēli tiesību kārtībai rodas objektivisms. Objektivisms ir atsvabināšanās no intuitīvo tiesību važām. Apdāvinātas personas meklē citas vērtības, kuras atrod 1) zinātnē un 2) mākslā. Rodās mākslinieciskais realisms, estetisms. Zinātnē tie atrod

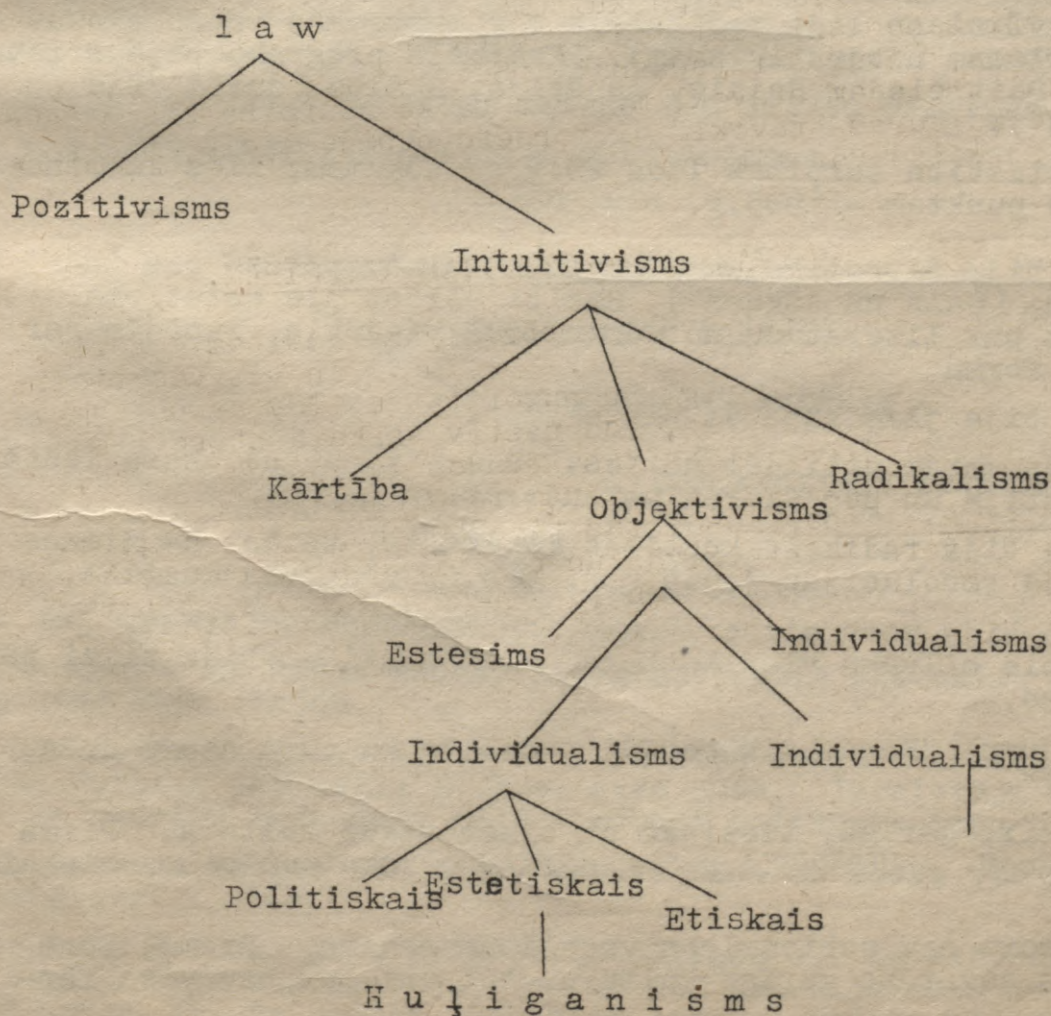
dzīves stichiju, kas plašāka par tiesību stichiju.

Paralēli kārtībai un objektivismam, rodas Radikalisms. Tas ir intuitīvo tiesību jauna forma. Intuitīvās tiesības ir psiholoģiskais faktors. Ja sāk apšaubīt cilvēka tiesības, cilvēks paliek dusmīgs. Tiesībām pēc šādas kairināšanas ir tendence paplašināt savas pretenzijas. Radikālās tiesības grib taisīt lēcieni. Radikali politiskā prasība uzstāda tādas prasības, kuras nevar izvest dzīvē. Tādejā radikali noskaņotu cilvēku programma neiztur kritiku.

Radikālā kustība pieved pie citām sekām, tai liela nozīme sociālajā dzīvē. Objektivismam sociālas nozīmes nav. Bet viņš dod rezultātus, kas interesanti no gara kulta viedokļa, jo objektivismam seko 2 individualismi. Pirmais individualisms ir aristokrātiskais individualisms. Tas ietver politisko, etisko un estētisko individualismu. Otrs ir vienkāršais individualisms. Tas dibinās uz sensualismu, egoismu. Individualismu raksturo atsevišķa cilvēka uzskats, ka viņš ir attiecīgu vērtību nesējs. Politisks individualists ir Napoleons Bonaparts, kas teicis: "Francija nevar karot pār Reīnu, bet Bonaparts to var". Vienkāršais individualists ir cilvēks, kas zaudējis ticību vērtībām.

Estētiskais individualisms, savukārt, radījis hulīganismu. Hulīganisms ir nozieguma izdarījums bez iemesla. Attiecīgi hulīganisma tipu tēloti krievu literatūrā (LJERMONTOVA "Mūsu laiku varonis").

S c h e m a

Mēs apskatījām forsētu iekārtu, kas tiek ar pūlēm ievesta un tādēļ paliek par sastingušu iekārtu.

Vēlāk, kad tauta attīstījās, tā prasīja pēc reformām, bet sakarā ar valsts iekārtas sastingumu, tas nebija iespējams. Cilvēki dzīvo un tā psihe cenšas pēc progressa. Tādēļ rodas krīzes ir tiesiskā ir citās socialās dzīves nozarēs.

Krīzes jēdziens nav jāsaista tikai ar politiskiem apstākļiem. Krīze var būt atkarīga arī no citiem tiesiskiem apstākļiem. (Piem., senā Grieķijā, kas prāta dzimšanas vietā, krīzi iespajdoja solidaritate).

Pie latviešiem arī pastāvēja apstākļi, kas šeit pieveda pie socialām krīzēm.

70 gados Latvijā radās tautiskās atmodas modinātāji. Šai laikā materialie apstākļi palika labāki, vācieši rāķinājās ar latviešiem u.t.t.

Latviešu vēsture tad vēl nebija brīva no Krievijas ietekmes, lai gan abas tās gāja savas gaitas. 1880. gados Krievijā radās politiska reakcija. Latvijā sakarā ar to radās pārkrievošanās tendence.

Šie bija apstākļi, kas pieveda pie nacionalās sajūtas krīzes. Rodas skaldīšanās, rodas citas kustības:

- 1) religiski moralisks virziens (Apsīšu Jēkabs, Blaumaņa pirmie darbi). Tad Blaumanis ienem Šekspira tendenci, kļūst estetisma piekritējs. To redzam "Raudupietē", kur tēlotas vienkārši kaislības, kādas tās ir bez blakus nolūka.
- 2) Otrs virziens bija radikālais virziens, kas radās blakus estetismam (objektivismam). Radikalā programma bija strauja. Šeit pieder Rainis, Aspāzija, Skalbe (darbs "Pie jūras").

Šī attīstība turpinās līdz 20.g.s. sākumam, līdz kulminācijas punktam - 1905.g. revolūcijai.

Revolūcija bija šī radikālisma krīze. Rainis pāriet pie individualisma ("Gals un sākums"), Skalbe pāriet pie estetisma. Mēs runājam par literatūru no vēsturiskā viedokļa, runājam par saturu, ne formu.

Kāpēc mums bija jāapskata šī sistema?

Vispirms mēs varam atbildēt uz jautājumu: "Kāpēc pēc kara iestājas demokrātija un pēc šī režīna autoratīvā iekārta?"

Demokrātija bija radikāls kustības reperatāts, tāpēc, ka dienas kārtībā bija revolūcijas jautājums, kas ir radikāla kustība.

Demokrātija bija veco aizspriedumu iznīcināšanas sistema.

Tā pieved pie cilvēku vienlīdzības. Demokrātijai bija tikai pārējoša nozīme.

Otrs jautājums: "Kāpēc tik savādi sadalīta kultura starp dažādām tautām?"

Mums jāatšķir: garīgā, tiesiskā un oikonomiskā kultura. Pirmā vieta pēc prof. KRUGIEVSKA domām pieder etiskai un oikonomiskai kulturai.

Garīgā kultura nav sabiedrības veselības pasīme. Piem., runā par Indijas augstāko garīgo kultūru, bet arī tur nav viss kārtībā.

Varam konstatēt 3 galvenos attīstības tipus:

- 1) Anglijas,
- 2) Francijas un
- 3) Savienoto valstu attīstības tipus.

Kāda atšķirība šo tipu starpā?

Anglijai bija izdevies pēc nemieriem dzīvot mierīgos apstākļos. 1680. gadā pēc absolutisma Anglijā iesākās aristokrātiska valdība.

18.g.s. vidū Anglija bija jau pazīstama ar demokratisku kustību, kas bija radikāla kustība.

Francijā reforma tika izvesta dzīvē tikai 1830.gadā.

Anglijā tomēr vēl tagad strādā visas kārtas kopā, aristokrātija strādā kopā ar buržuaziju (CEMBERLENS - kurpnieka mazdēls; CERCILS - hercoga mazdēls).

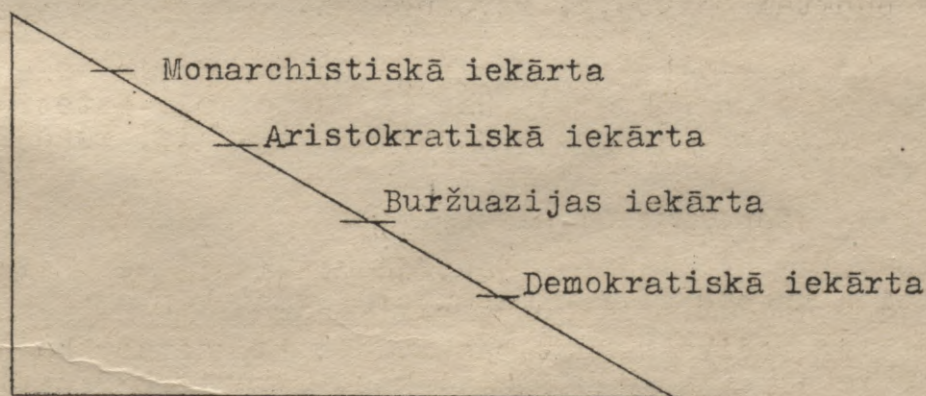
Francijā cita vēsture. Absolutisms šeit nevarēja sadarboties ar aristokrātiju. Francijas valdinieki aicināja aristokrātus pie galma, bet tie spēlēja tikai reprezentatīvu lomu. Bet pamazām izauga jauni aristokrāti. Šī sociālā šķira arī ieguva politisku varu.

Francijas revolūcija bija galvenokārt pret aristokrātiju, jo LUDVIKIS XIV bija tos nostādījis vainīgo lomā. Jūlija revolūcijā galveno lomu, vietu ieņēma buržuazija.

1848.gadā kustība pieveda pie demokrātiskas revolūcijas. Kādu laiku bija pat strādnieki pie varas, bet pret to sacēlās zemnieki. Tādēļ radās reakcija - NAPOLEONA III reakcionārā valdīšanā.

Francijā vēl tagad ne visas šķiras ņem dalību politikā.

Te redzējam pakāpenisku režīma mīkstināšanu.

Bet vai tam tā jābūt visur?

Ja pieņemtu, ka kādas tautas starptautiskais stāvoklis uzlabotos, tad aina būtu citāda.

To novērojām Savienotās Vastīs. Tā bija angļu kolonija. Savienotās Valstīs dibinājās 17.g.s. otrā pusē. Izceļotāji no Anglijas uz Ameriku nedzīvoja kopā - nebija solidaritātes.

Vini dzīvoja sākumā zem angļu varas. Bet ar laiku tie izkaroja patstāvību.

Kolonijās galveno lomu spēlēja intelligence. Savienotās Valstīs uz papīra bija demokrātija, bet būtībā tām bija cita iekārta. VASINGTONS brauca pajūgā, kas bija līdzīgs karaļū pajūgam, to uzrunāja ar "augstība".

Savienotas Valstis bija ļoti bīstamā stāvoklī pret pārējām valstīm. (Piem., 1812.g. tā karoja ar Angliju). Sadursmes pastāvēja arī ar Spāniju.

Kad Spānija zaudēja Amerikā kolonijas 1823.gadā tika ievēlēts prezidents, kas bija neintellegents, prezidents DŽEKSONS.

Tā bija sociāla reforma, reakcija pret izglītoto šķiru.

Tika pārkārtota arī saimnieciskā organizācija. Iestājās ista demokrātija, pat varēti teikt - ohokratija, jo nebija ārejo ie-
naidnieku.

Arī industrijā tur bija demokratizēšanās (piem., ja sudrablapsa bija bagātniecei, tad tāda pati bija arī strādniecei, saprotams, neista).

Krievijā varēja rasties līdzīgs stāvoklis. Bet varēja domāt par to tikai tiktāl, cik labvēlīgi bija starptautiskie apstākļi. Seit bija briesmas no Japānas, Vācijas u.t.t. Tādēļ attīstība bija šeit tāda pati kā Anglijai un Francijai, lai gan krieviem ir vēlēšanās pēc Savienoto Valstu attīstības.

B e i g a s.

P. S. Šā kursa klausītājiem profesors KRUGLJEVSKIS ieteic nākošā gadā klausīties pie viņa kriminālpolitiku.

2a 4132

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309097225